

ügynök működésével elapaszthatja a könyvtárak számára igen fontos támogatást az iparvállalatok részéről.)

3. Az ügynök más tudását, szakértelmét és más munkájának az eredményét adja el a sajátja gyanánt.

A fenti kemény megállapítások ellenére sem lehet egyértelműen elítélni az ügynököket. Pozitív vonásaik közé tartozik, hogy jó minőségű szolgáltatást nyújtanak (hiszen másodsor már nem vennék őket igénybe!), gyorsan és hatékonyan. Mozgékonyak, flexibilisek, nincsenek egy gyűjteményhez kötve.

A könyvtárosok állásfoglalása sem egyértelmű: némelyek elítélik, mások helyeslik az ügynökök tevékenységét; ismét mások közömbösek irántuk. A könyvtáraknak mindenesetre tisztázniuk kell az új fejleményekből adódó kérdéseket saját maguk számára. A szerző maga úgy látja, hogy az intézménytől független információs ügynököknek helyük van az információs rendszerben, s javasolja, hogy a *Special Libraries Association* lépjen velük érintkezésbe éppen tevékenységük szabályozása, szolgáltatásaik színvonalának emelése céljából.

[DODD, J. B.: Information brokers = Special Libraries, 67. köt. 5-6. sz. 1976. p. 243-250.]

(Papp István)

Információs költségek meghatározása önálló kutatóintézetben

Az egyik kutatóintézet, a *Battelle Intézet (Battelle Memorial Institute)* ötezernél több munkatárssal dolgozik. Több kutatóközpontja van az USA-ban és kettő Európában: Frankfurtban és Genfben. Az általuk végzett kutatások költségeit ipari, társadalmi támogatók biztosítják, a feltételeket szerződésekben rögzítve. A megrendelések teljesítése mellett a szervezet a maga kezdeményezéséből is végez bizonyos alapkutatásokat az anyagok, berendezések, eljárások, termékek fejlesztése, a gazdasági és társadalmi döntéselőkészítő elemzések stb. területén.

A *genfi kutatóközpont* 1952-ben létesült, jelenleg 650 fő létszámmal dolgozik. Munkatársai több mint 20 országból gyűltek össze. Fő tevékenységi körei: kohászat, nemfémes anyagok, fizika és elektronika, alkalmazott gazdaságtudomány, alkalmazott matematika, kémia, biológia, szociológia és viselkedéstudomány, információ.

Az egyes kutatásokra létrehozott team-ek általában a *multidisziplináris* megközelítést biztosítják.

Számlázási rendszer

A megrendelő a kutatásra fordított időt, az anyagköltségeket és a rezi bizonyos részét téríti meg. Maga a kutatási terv kétféleképpen alakulhat ki:

- az intézet ajánl fel ötletet kutatásra egy vagy több lehetséges megrendelőnek;
- a megrendelő fordul problémájával az intézethez.

Mindkét esetben kutatási terv, idő- és költségbecslés készül. A szerződés megkötése után minden munkatárs, aki a kutatásban közreműködik, naponta rögzíti az egyes kutatásokra fordított időt. Hó végén ezeket a munkaórákat összesítik, s az egyes munkatársakra meghatározott óradíj alapján átszámítják személyi költségre. Az így kapott összeghez hozzáveszik az anyagköltségeket, géphasználatot, utazási költségeket stb. A rezsiköltségeket a közvetlen költségek és az időalap szerint meghatározott arányban osztják fel, ez tartalmazza az adminisztrációs költségeket, berendezéseket, adót, biztosítást, képzést, könyvtárfenntartást stb.

Tájékoztatás a találmányok és az innováció szolgáltatában

McLOUGHLIN szerint a *találmány* valamely új koncepció vagy ötlet további ellenőrzésre és kipróbálásra kerülő, objektív formában történő megjelenése. Az *innováció* ehhez közel áll: valamilyen újdonság bevezetése, amely lehet akár egyszerű, közismert dolgok újszerű összekapcsolása is. Ritkán, de megesik, hogy az újítást is szabadalmaztathatónak ítélik.

Az innováció folyamatában az információnak az alábbi szerepe van:

1. *A termék iránti igény felismerése*
 - többnyire személyi ismeretek és információk alapján.
2. *Tervezési koncepció-javaslat*
 - többnyire személyi ismeretek és információk, előzetes laboratóriumi munka és szabadalomkutatás alapján.
3. *Sikerrel vagy kudarccal végződő laboratóriumi munka*
 - laboratóriumi munka folyamatos szabadalom- és irodalomkutatással.
4. *Ha (3) sikeres, - félüzemesítés;*
Ha (3) kudarccal végződött, - a terv leállítása vagy a munka új elvek alapján (vissza a 2-höz) történő tervezése
 - információs input nincs.
5. *Bevezetés a piacon*
 - piacutatás esetén információs input.
6. *Növekedési fázis és termelési ciklus*
 - információs input nincs.

A kutatási és fejlesztési tevékenység költségei

Egy vizsgálat szerint *Angliában* a kutatás-fejlesztés területén dolgozók munkaidejük 10-35%-át fordítják

tájékozódásra. Az Egyesült Államokban 1975-ben legalább 11,8 millió dollárt költöttek tudományos-műszaki tájékoztatásra. Az intézet vizsgálata szerint a kutatók idejük 10–20%-át fordítják tájékozódásra, s ez teszi ki a kutatási költségek kb. 10%-át. Figyelemreméltó, hogy a tájékozódásra fordított idő aránya elsősorban nem a szakterülettől, hanem magától a kutatótól függ.

A Bayer cégnél az évi összberuházás 2,5%-át fordítják információk szerzésére. Ugyanez az érték különféle amerikai vegyipari cégeknél 0,7% és 4,8% közt változik. A kutatási és fejlesztési tevékenység költségei az eladási forgalom kb. 2–5%-át teszik ki ugyanezeknél a cégeknél.

Igen érdekes, hogy egyes ágazatokban a kutatási és fejlesztési költség hogyan aránylik az eladási forgalomhoz (USA, 1974. évi adatok):

	%
vegyészet	3,02
petrolkémia	1,37
gumiipar	1,51
papír és cellulózipar	0,68
színes fémek	0,63
kő, üveg stb.	0,64
élelmiszer	0,22

Az információ költséghatékonysága

ROBIN vizsgálata szerint a sikeres innováció a profitképesége költségeivel arányos, az egyes lépések költségigénye pedig geometrikus sort ad: ha az alap kutatás költségét 1 egységnek vesszük, akkor a fejlesztés költsége 10 egység, a kereskedelmi bevezetésé 100. Szerinte az információs költség a piaci bevezetés költségének 1%-ánál kisebb.

KEARNEY becslése szerint új termék új piacra való elhelyezésének esélye csak 1:20. Régi termék új piacon 1:4, új termék régi piacon 1:2, régi termék régi piacon csaknem 1:1 eséllyel helyezhető el.

BRANSCOME, az IBM alelnöke szerint nem tűnik soknak a forgalom 9%-át kutatásra és fejlesztésre fordítani. A valóságban a fenti arány azt jelenti, hogy a cég nettó (adózott) profitjának mintegy harmadát fordítja kutatásra.

A kutatási és fejlesztési költségek megtérülési ideje átlagosan 4 év körül mozog, szakterületenként:

elektromos berendezések	4,0 év
vegyszerek (és gyógyszerek)	4,1 év
műszerek	3,5 év
gépek (számítógépek is)	2,9 év
szállítás (légi kivételével)	7,0 év
légiközlekedés	6,1 év
élelmiszeripar	3,0 év

WALTERS egy hipotetikus terméken szemléltetve felteszi, hogy az adatgyűjtés (nagyreszt információszerzés) időszaka másfél évig tart, költsége 25 ezer dollár. A forgalmazás az ötödik évben kezdődik, a költség ekkor 240 ezer dollár. A profit a kutatási és fejlesztési tevékenység megkezdése után csak hét évvel jelentkezik először. Ekkor az információs beruházás félévi profitnál kisebb összeget tesz ki.

Az információ hiányából eredő költségek

Szinte mindenki tud példát megfelelő információs háttér nélkül indított kutatási és fejlesztési tevékenységek balszerencsés szituációjáról. Van olyan kutatás is, amely öt évig zajlott, sikerrel végződött, mégis le kellett állítani bevezetését, mert az induló szabadalom-kutatásnál egy igen fontos, de hibásan szakozott szabadalom nem került elő. A veszteség félmillió dollár volt.

/MOISSE, E.: Costing information in an independent research organization = The Information Scientist, 10. köt. 2. sz. 1976. p. 57–68./

(Sárdy Péter)

A tájékoztatási tevékenység felmérése az Egyesült Államokban

A National Science Foundation (Országos Tudományos Alap) egy év alatt kidolgozandó tanulmányt finanszíroz 133 ezer dollár értékben az USA információs szektorának vizsgálatára.

A kutatást a Kereskedelmi Minisztérium Távközlési Osztálya végzi két fázisban: az elsőben felméri az információs szektort, a másodikban pedig az információs szektoron belüli kapcsolatokat, valamint az információs ipar és az amerikai gazdaság egésze közötti kapcsolatokat elemzi.

/Scientific Information Notes, 8. köt. 1. sz. 1976. p. 23./